

Mūkusalas iela 46, Rīga, LV-1004, tālr. 29425176, e-pasts info@latvijasbiogaze.lv,
www.latvijasbiogaze.lv

LR Ekonomikas ministrijai

29.01.2021 Nr. 04-01/21

Par Grozījumiem Ministru kabineta 2020.gada 2.septembra noteikumos Nr.561 “Noteikumi par elektroenerģijas ražošanu, uzraudzību un cenu noteikšanu, ražojot elektroenerģiju koģenerācijā” (VSS-37)

Biedrība “Latvijas biogāzes asociācija”, turpmāk tekstā – LBA, ir iepazinusies ar Grozījumiem Ministru kabineta 2020.gada 2.septembra noteikumos Nr.561 “Noteikumi par elektroenerģijas ražošanu, uzraudzību un cenu noteikšanu, ražojot elektroenerģiju koģenerācijā” (VSS-37), turpmāk tekstā MK561 noteikumi, un vēlas izteikt savu viedokli un priekšlikumus, lūdzot rast iespēju tos iekļaut tālākai izskatīšanai virzītajā likumprojekta redakcijā.

LBA uzsver, ka neveicot būtiskus labojumus MK561 noteikumos vai iespēju robežās netuvinoties iepriekšējai MK 221 noteikumu kārtībai, vairumā staciju biogāzes ražošana tiks pārtraukta.

LBA vēlas arī norādīt, ka likumdevējs kļūdaini tulko un lieto dažādus terminus, kas absolūti sagroza lietu būtību, ir pretrunā ar fizikas un siltumtehnikas pamatlikumiem, kā rezultātā tiek paplašināts koģenerācijas jēdziens. Tāpēc vēlamies izskaidrot šo situāciju.

Atbilstoši Enerģētikas likumam (<https://likumi.lv/ta/id/49833-energetikas-likums>) ir izprotams koģenerācijas iekārtu princips un kas šajās iekārtās ir lietotais kurināmais:

- koģenerācija — tehnoloģiskais process, kurā lietderīgai izmantošanai vienlaikus ražo elektroenerģiju un siltumenerģiju,
- koģenerācijas iekārta — iekārta vai iekārtu kopums, kas paredzēts vienlaicīgai elektroenerģijas un siltumenerģijas ražošanai vienotā tehnoloģiskajā procesā. Koģenerācijas iekārtā neietilpst iekārtas, ko izmanto tikai siltumenerģijas ražošanai vai tikai elektroenerģijas ražošanai,
- kurināmais — nafta un naftas produkti, arī sašķidrinātā naftas gāze, dabasgāze, arī sašķidrinātā dabasgāze un biometāns, degakmens, degakmens gāze un eļļa, ogles, kūdra, kurināmā koksne un cita biomasa, tostarp bioloģiskais šķidrums kurināmais, kuru sadedzina enerģijas iegūšanai,
- Koģenerācijas stacija sastāv no vienas vai vairākām koģenerācijas iekārtām, kuru darbības nodrošināšanai tiek izmantotas palīgiekārtas un ražošanā izmantojamo energoresursu padeves, dūmgāzu aizvadīšanas, saražotās elektroenerģijas un siltumenerģijas nodošanas infrastruktūra un cita infrastruktūra.

Taču nevienā dokumentā nav atrodams termina, biogāzes elektrostacija, skaidrojums. Šajos MK561 noteikumos ar to tiek saprasta biogāzes koģenerācijas stacija. MK561 noteikumos ir atrodams apzīmējums biogāzes ražošanas iekārta un no konteksta par izejvielu lietošanu ir saprotams, ka tas ir iekārtu komplekss, kurā specifiskos apstākļos dažāda veida organiskas izcelsmes izejvielas, tai skaitā dažāda veida organiskie atkritumi, tiek sadalītas vai noārdītas un šī procesa gaitā izdalās gāzu maisījums – biogāze. Biogāze kā kurināmais tiek sadedzināta

koģenerācijas iekārtā, lai ražotu elektroenerģiju un siltumenerģiju. Tātad ar terminu biogāzes elektrostacija būtu jāsaprot biogāzes ražošanas iekārta ar koģenerācijas iekārtu, kaut ir gadījumi, kad biogāzes ražošanas iekārta atrodas attālināti no koģenerācijas iekārtas un kurināmais – biogāze - pa cauruļvadu tiek sūknēts lielākā vai mazākā attālumā. Ar šo mēs vēlamies uzsvērt, ka likumdevējs, neveikli rīkojoties ar nepilnīgas terminoloģijas pielietošanu, ir koģenerācijas procesu apvienojis ar pašu kurināmā ieguves procesu un uz visu šo attiecinājis koģenerācijas procesa efektivitāti.

LBA uzskata, ka ir skaidri jānodala biogāzes koģenerācija no paša biogāzes rašanās un ieguves procesa un attiecīgi nedrīkst attiecināt vienas kurināmā sadedzināšanas iekārtas efektivitāti uz veselu biotehnoloģisko iekārtu kompleksu vai rūpnīcu.

LBA atkārtoti norāda (uz šo tika vērsta uzmanība jau LBA 27.08.2020 sūtītajā vēstulē Nr.4-08/20 par MK560 noteikumu pieņemšanu), ka Eiropas parlamenta un padomes direktīvas (ES) 2018/2001 (2018. gada 11. decembris) “Par no atjaunojamajiem energoresursiem iegūtas enerģijas izmantošanas veicināšanu” (turpmāk tekstā - AER Direktīva) ievada 29. punkts nosaka, ka “.....būtu jānodrošina, ka atjaunojamās enerģijas atbalsta rīcībpolitikas ir prognozējamas un stabilas, un nevajadzētu pieļaut, ka tās bieži mainās vai ka izmaiņas ir ar atpakaļejošu spēku. Neprognozējama un nestabila politika tieši ietekmē kapitāla finansēšanas izmaksas, projektu attīstīšanas izmaksas un līdz ar to kopējās izmaksas par atjaunojamās enerģijas plašākas izmantošanas pasākumiem Savienībā. Dalībvalstīm būtu jānovērš tas, ka kāda atjaunojamās enerģijas projektu atbalsta izmaiņas varētu negatīvi ietekmēt to ekonomisko dzīvotspēju. Minētajā kontekstā dalībvalstīm būtu jāveicina izmaksefektīvas atbalsta rīcībpolitikas un jānodrošina to finansiālā ilgtspēja.”

Bez tam šīs AER Direktīvas 6. panta 1. punkts nosaka: “....dalībvalstis nodrošina, ka atjaunojamās enerģijas projektiem piešķirtā atbalsta līmeni un ar atbalstu saistītos nosacījumus nepārskata tā, ka negatīvi tiek ietekmētas šādi piešķirtās tiesības un apdraudēta jau atbalstīto projektu ekonomiskā dzīvotspēja.”

Vēlamies norādīt, ka Latvijas atjaunojamās enerģijas federācijas, Latvijas biogāzes asociācijas un Latvijas bioenerģijas asociācijas uzdevumā starptautiski atzīta kompānija “KPMG Baltics” AS sniedza neatkarīgu vērtējumu par Ekonomikas Ministrijas plānoto Ministru kabineta noteikumu Nr. 560 un Nr.561 izmaiņu pamatotību un ietekmi uz kopējo kapitālieguldījumu iekšējās peļņas normas un cenas diferencēšanas koeficientu pārkompensācijas novēršanai aprēķinu elektrības ražošanā koģenerācijas procesā un elektrības ražošanā, izmantojot atjaunojamus energoresursus.

Sniedzot savus priekšlikumus un izsakot viedokli par MK561 noteikumu (VSS-37) redakciju, sadaļās par IRR aprēķinu, līmeņatzīmēm un faktiskajām izmaksām LBA galvenokārt balstās uz šo “KPMG Baltics” AS sniegto vērtējumu, tāpēc pievienojam šo ziņojumu kā mūsu atzinuma pielikumu.

Izdarīt Ministru kabineta 2020. gada 2.septembra noteikumus Nr.561 “Noteikumi par elektroenerģijas ražošanu, uzraudzību un cenu noteikšanu, ražojot elektroenerģiju koģenerācijā” šādus grozījumus:

- 1) Grozīt MK561 noteikumu 8.pielikuma 9.2. punktā doto formulu, atgriežoties pie izdevumu aprēķina kāds bija noteikts ar MK noteikumu 221. 8.pielikuma 11.punktu, nosakot, ka bez kurināmā izmaksām, pārējās izmaksas veido - Darbinieku skaits * Personāla izmaksas + Eksploatācijas izmaksas + Pārējās darbības izmaksas.

- (1) Šis ierosinājums balstīts uz KPMG ziņojuma 4.1. nodaļā konstatēto, ka iepriekš piedāvātie grozījumi IRR aprēķina kārtībā noteica līmeņatzīmes, kuras ne tuvu neraksturoja patiesās ekspluatācijas izmaksas. Augstāk piedāvātajā formulā lūdzam Ekspluatācijas izmaksas noteikt kā 8% no sākotnējām investīcijām gadā, kas atbilst faktiskajām nozarē konstatētajām izmaksām (skat Tabula 8 KPMG ziņojuma 4.1.7. punktā). Pārējās izmaksas aicinām noteikt kā 2% no sākotnējām investīcijām gadā.
- 2) Precizēt anotācijā, ka MK561 noteikumu grozījumos norādītās investīcijas ietver arī investīcijas biogāzes ražošanas iekārtās, ne tikai koģenerācijas iekārtās, kā arī kapitalizētās remonta izmaksas, pie kam, nosakot ekspluatācijas izmaksas, jāņem vērā viss investīciju apjoms, to skaitā arī atbalsta maksājumi no LAD.
- 3) Papildināt MK561 noteikumu 25. punktu aiz vārdiem "Atlikušo elektroenerģijas daudzumu" ar vārdiem un cipariem šādā redakcijā: "koģenerācijas stacijās, kuru elektriskā uzstādītā jauda pārsniedz 1 MW".
- 4) Papildināt MK561 noteikumus ar jaunu 25¹.punktu šādā redakcijā: "Ja koģenerācijas stacijas elektriskā uzstādītā jauda nepārsniedz 1 MW un koģenerācijas stacija sasniedz vismaz 1% primāro energoresursu ietaupījumu, tad publiskais tirgotājs no komersanta, kuram ir obligātā iepirkuma tiesības, iepērk visu koģenerācijā saražotās elektroenerģijas pārpalikumu, kas atlicis pēc elektroenerģijas izlietošanas koģenerācijas stacijas darbības nodrošināšanai atbilstoši šo noteikumu 23. punktā minētajai koģenerācijas stacijas principiālajai elektriskā pieslēguma shēmai"
- (1) Iepriekšējo divu grozījumu nepieciešamība pamatojama ar Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvas 2012/27/ES 2.pielikuma punktu a), kas paredz, ka mazas apjoma koģenerācijas stacijas (ar elektrisko jaudu līdz 1 MW) kvalificē kā augstas efektivitātes koģenerācijas, pat ja tās sasniedz minimālu primārās enerģijas ietaupījumu. Kā norādīts arī KPMG ziņojuma 4.7.2. punktā, tad šis attiecas uz nozīmīgu skaitu biogāzes staciju Latvijā. Mazo jaudu stacijās ir izteikta problēma, ka tām ir nepieciešams lielāks daudzums siltumenerģijas biogāzes ražošanas procesa nodrošināšanai. Ja nesekos saprātīgi soļi no Ekonomikas Ministrijas puses, atzīstot, ka biogāzes ražošanā patērētā siltumenerģija ir lietderīga un tiek patērēta nozīmīgā apjomā, tad šīm mazajām biogāzes stacijām nav tehniski nekādu iespēju sasniegt augstās efektivitātes prasības, kuras iepriekšminētās direktīvas kontekstā bija uzstādītas jaunām, liela apjoma koģenerācijas iekārtām. Pie tam jau šobrīd MKN 561 8. paredz primārās enerģijas ietaupījuma kā efektivitātes kritērija noteikšanu, tomēr praksē tas netiek izmantots, lai noteiktu obligātā iepirkuma ietvaros iepērkamās elektroenerģijas apjomu.
- 5) Precizēt MK561 noteikumu 8.pielikuma 6. un 7.punktā kādā veidā aprēķināmas stacijas darba stundas.
- (1) Jautājuma problemātika ir izskaidrota KPMG Ziņojuma 4.3.3. un 4.3.4.punktā
- 6) Izteikt IRR aprēķinā ieņēmumu formulas MK561 noteikumu grozījumu projekta 8.pielikuma 6.1. punktā šādā redakcijā
- $$IEN_t^i = C_{el t}^i \times P_{el t}^i \times \frac{d_t}{12} \times \left(1 - \frac{SEN_t^i}{100}\right) \times (1 - Zel) + C_{th t}^i \times P_{th t}^i \times \frac{d_t}{12}$$
- ,kur Zel – elektroenerģijas pašpatēriņš gan koģenerācijas stacijā, gan biogāzes ražošanas iekārtās (kur piemērojams).
- (1) Ar šo grozījumu pamatotību var iepazīties KPMG ziņojuma 4.2.3. un 4.2.4. punktos. Biogāzes stacijas negūst nekādus ienākumus no tā, ka elektroenerģija tiek izmantota biogāzes ražošanas vai koģenerācijas procesa nodrošināšanai, tāpēc būtu tikai loģiski, ka to neskaita arī kā ieņēmumus. Ja elektroenerģija vai siltumenerģija pašu vajadzībām tiktu iegādāta no tīkla vai cita ražotāja, tad tie

būtu tikai izdevumi. LBA aicina ieņēmumu formulu papildināt arī ar analogisku papildinājumu ne tikai elektroenerģijas pašpatēriņam, bet arī siltumenerģijas pašpatēriņam – siltuma jaudu reizinot ar reizinātāju $(1-Z_{th})$, kur Z_{th} – ir biogāzes ražošanas iekārtās patērētās siltumenerģijas daudzums attiecināts pret stacijā saražoto siltumenerģijas daudzumu norēķinu periodā. Z_{th} – pēc nozares pētījuma ir robežās starp 19.3 un 25% (skat. 4.2.3. punktu). Tā kā KPMG savā izpētē ir balstījies uz faktiskajiem uzņēmumu datiem un literatūras avotiem, bet no 2022. gada, aizvietojo ar zaļo biomasu, ir būtiski jāpalielina pārstrādājamo atkritumu daudzums, tad iesakām šo atzīmi noteikt ne mazāku kā 25%.

- 7) Grozīt MK561 noteikumu 8.pielikuma 2.tabulā noteiktās kurināmā cenas līmeņatzīmes, nosakot, ka līdz 2019.gadam (ieskaitot) tās ir tādas kā bija MK noteikumu 221 8.pielikuma 4.tabulā, bet no 2020.gada uz priekšu nākotnes periodiem kurināmā cenas līmeņatzīmes nosaka, indeksējot ar inflācijas prognozi, par bāzi cenas līmeņatzīmi 2020.gadam izmantojot: jauda līdz 0.5 MW – 28.36 EUR/MWh; jauda lielāka par 0.5MW, bet nepārsniedz 1 MW – 27.37 EUR/MWh; jauda lielāka par 1 MW – 27.41 EUR/MWh

- (1) KPMG ziņojums skaidri norāda, ka EM piedāvātās kurināmā izmaksas ir pārlietu zemas un līdz ar to veicinās nepamatotu iespaidu par staciju pārkompensāciju. LBA atzinīgi novērtē iespēju iesniegt arī faktiskos kurināmā izmaksu datus un šo iespēju nepieciešams saglabāt. Tomēr ir svarīgi, ka ir piemērojamas arī līmeņatzīmes, kuras izmantot gadījumos kad ražotājam nav faktisko datu vai tos nevar izmantot (piemēram, sarežģījumi ar vertikāli integrētām saimniecībām, kur biogāze ir kopā ar piena fermu vai ražotni). Gan faktiskām izmaksām, gan līmeņatzīmēm būtu jābūt veidotām tā, lai atspoguļotu visas izmaksas, kas ražotājam rodas, lai no attiecīgā substrāta iegūtu biogāzi. Līdz ar to faktisko izmaksu aprēķina gadījumā ir jāprecizē ar noteikumu anotāciju, kas ir iekļaujams MK561 noteikumu grozījumu projektā kurināmā cenā vai līmeņatzīmē. Ja biogāzes stacija ir iegādājusies mēslus pa 0.00 EUR/t, bet iztērējusi, piemēram, 3.00 EUR/t, lai mēslus atvestu pie sevis uz biogāzes staciju, tad ražotājam ir jābūt iespējai šīs izmaksas iekļaut. KPMG ziņojums Tabulā 17 parāda, ka lopkopības un citiem atkritumu pārstrāde rada izmaksas ražotājiem. Ja netiek izmantoti faktiskie dati, tad viskorektāk būtu izmantot informāciju par izejvielu izmantotajiem daudzumiem, kas reizināts ar attiecīgā substrāta vidējo izmaksu, kas norādīta ziņojuma 17.tabulā. Ja vēsturiskā informācija par izejvielu daudzumiem ir pieejama un ticama, tad varētu šo izejvielu svaru sadalījumu reizināt ar nozarē vidējo gāzes iznākumu un siltumspēju attiecīgiem substrāta veidiem, pieprasot šo papildu informāciju pētījuma veicējiem KPMG. LBA ir gatava turpināt darbu pie šāda aprēķina modeļa, ja Ekonomikas Ministrijai tas arī liekas pieņemami. No 2022.gada ikmēnesi EM būs pieejami dati par izmantoto izejvielu apjomiem (tonnās) un īpatsvaru kopējā struktūrā, tāpēc šāds piedāvājums būtu ilgtspējīgāks. Tomēr ja EM nav gatava atbalstīt šādu pieeju, tad LBA aicina līmeņatzīmes (EUR/MWh), kas atbilst nozares vidējām faktiskajām, kur kā redzams KPMG ziņojuma 16.tabulā. No MK561 noteikumu grozījumos piedāvātajām kurināmā līmeņatzīmēm lielākās atšķirības ir tieši mazas un vidējas jaudas stacijām. Līdz ar to kā minimums, tiem ražotājiem, kuri izmantos līmeņatzīmes kurināmā izmaksu noteikšanai ierosinām, MK 561 grozījumu projekta 8.pielikuma 2. tabulā periodiem pirms 2020.gada izmantot iepriekš pielietotās līmeņatzīmes MK 221 noteikumos, bet nākotnes periodos pēc 2020.gada izmantot pēdējo trīs gadu vidējo kurināmā izmaksas līmeņatzīmi (KPMG ziņojuma Tabula 16), attiecīgi to indeksējot ar inflācijas prognozi nākotnes periodiem.

- 8) Grozīt MK 561 grozījumu projektā noteikto koģenerācijas iekārtas lietderības koeficientu, ko izmanto kurināmā apjoma noteikšanai no 80% uz 75%.
- (1) Kā norādīts KPMG ziņojuma 4.7.2. koģenerācijas iekārtas, kurās sadedzina biogāzi, tipiski ir ar efektivitāti ievērojami zemāku nekā noteiktie 80%. Arī Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvas 2012/27/ES nosaka, ka koģenerāciju iekārtām būtu jānodrošina 75% efektivitāte, tāpēc nav nekāda pamata noteikt IRR aprēķina vajadzībām lielāku efektivitāti nekā to prasa direktīva un ir reāli sasniezama pēc iekārtu tehniskajiem datiem. Protams ir jā saglabā iespēja aprēķiniem izmantot faktisko lietderības koeficientu, kas norādīts tehniskajā dokumentācijā. Šis grozījums attiektos tikai uz tām stacijām, kuras nevar uzrādīt šādu tehnisko dokumentāciju.
- 9) Izslēgt no grozījumiem MK 561 noteikumu 59.⁸⁷.punktu
- 10) Izslēgt no grozījumiem MKN Nr. 561 81.¹²punktu kontekstā ar MK 561 noteikumu 81.⁴⁴. un 81.⁴⁵.punktu
- (1) Ja pie pārkompensācijas koeficienta s vienāds ar nulli stacijas IRR līmenis joprojām pārsniedz 9%, ir jābūt iespējai brīvprātīgi izbeigt dalību obligātā iepirkuma mehānismā bez papildu sankcijām. Šādā gadījumā būtu jāuzskata, ka no brīža, kad stacija tiek izslēgta no obligātā iepirkuma mehānisma, visas stacijas saistības pret valsti ir nokārtotas un valsts nav tiesīga pieprasīt nekādu summu atmaksu. Pretējā gadījumā tiek pārkāpta ražotāju tiesiskā palāvība un retroaktīvi tiktu piemērots konfiscējošs regulējums situācijā, kuru ražotājam nebija iespējams prognozēt un novērst, kas nav ne samērīgi un attaisnojami.
- 11) Papildināt MK 561 noteikumus ar jaunu punktu, kas uzliek par pienākumu BVKB atcelt komersantam izteikto brīdinājumu, ja tas izdarīts nepamatoti vai balstoties uz kļūdainiem secinājumiem.
- 12) Par vienoto tehnoloģisko ciklu.
- (1) Precizēt un ierakstīt MK 560 noteikumus vienotā tehnoloģiskā cikla piederības robežas, tādejādi novēršot iespēju, ka pārtikas uzņēmums, cūku vai liellopu saimniecība, putnkopības fermas, siltumnīcu saimniecības, sadzīves atkritumu poligons vai notekūdeņu attīrīšanas iekārtas kļūdaini kļūst par lielu koģenerācijas staciju.
- (2) Precizēt, ka uz biogāzes ražošanas iekārtas neattiecas uz vienoto tehnoloģisko ciklu koģenerācijas procesa kontekstā un siltumenerģijas daudzums, kas neieciešams organisko vielu sadalīšanās biotehnoloģiskajam procesam ir lietderīgi izmantots siltums un nav koģenerācijas iekārtas pašpatēriņš

Ar cieņu Andis Kārklīšs
Latvijas biogāzes asociācijas valdes pr-jis.

Pielikumā: “KPMG Baltics” AS ziņojums “Neatkarīgs vērtējums par Ekonomikas Ministrijas plānoto Ministru kabineta noteikumu Nr. 560 un Nr.561 izmaiņu pamatotību un ietekmi uz kopējo kapitālieguldījumu iekšējās peļņas normas un cenas diferencēšanas koeficientu pārkompensācijas novēršanai aprēķinu elektrības ražošanā koģenerācijas procesā un elektrības ražošanā, izmantojot atjaunojamos energoresursus.”

Dokuments ir parakstīts ar drošu elektronisko parakstu un satur laika zīmogu.